

Mokestinių pasiūlymų pakete – rizika biudžeto surinkimui, šalies konkurencingumui ir augimui

Finansų ministerijos teikiami mokesčių įstatymų pakeitimai iš esmės prieštarauja Vyriausybės programos nuostatoms „užtikrinti, kad mokesčių sistema būtų efektyvi, skaidri ir socialiai teisinga“. Įstatymų projektų siūlymai pamina mokesčių sistemos teisingumą, Lietuvos teisinėje bazėje įtvirtintus efektyvumo, mokesčių mokėtojų lygybės prieš įstatymą ir proporcingumo principus.

Finansų ministerijos siūlymai pakirstų Lietuvos konkurencingumo bei ekonomikos augimo pamatus, kai geopolitinė situacija verčia itin atsakingai vertinti ryšį tarp biudžeto formavimo, mokesčių, investicijų ir ekonomikos augimo. Juose poveikis ekonomikos subjektų bei investuotojų motyvacijoms įvertintas neprofesionaliai, paviršutiniškai ir neišsamiai, taigi neįvertinti ir galimi biudžeto praradimai dėl šių mokestinių pakeitimų įgyvendinimo.

Ekspertizėje pateikiamos rekomendacijos, kaip sustabdyti kapitalo bei aukštą pridėtinę vertę kuriančių žmonių nutekėjimą į kitas šalis ir užtikrinti tvarų šalies biudžeto surinkimą.

PROGRESINIAI PAJAMŲ APMOKESTINIMO TARIFAI NAIKINA MOKESČIŲ SISTEMOS TEISINGUMĄ BEI SUPRIEŠINA SKIRTINGAS VISUOMENĖS GRUPES

Įstatymų projektais siūloma nustatyti aukštesnių pajamų apmokestinimo progresyvumą ir didesnius gyventojų pajamų mokesčio (GPM) tarifus taikyti atsižvelgiant į bendrą metinę visų rūšių pajamų (išskyrus pajamas iš paskirstytojo pelno) sumą:

GPM	Iki 36 VDU – 6913,5 euro	36 – 60 VDU Nuo 6 913,5 euro iki 11 522,5 euro	Virš 60 VDU Nuo 11 522,5 euro iki 23 045 euro	Virš 120 VDU Nuo 23 045 eurų per mėn.
	20 proc. + 12,52 proc. VSD ir 6,98 proc. PSD = 39,5 proc.	25 proc. + 12,52 proc. VSD ir 6,98 proc. PSD = 44,5 proc.	32 proc. + 6,98 proc. PSD = 38,98 proc. (Sodros lubos)	36 proc. + 6,98 proc. PSD = 42,98 proc.
	- Metinei pajamų ne iš darbo santykių ar jų esmę atitinkančių santykių daliai, neviršijančiai 12 VDU dydžio sumos, – 15 proc.; - Metinei socialinių išmokų, susijusių su darbo santykiais, – ligos, motinystės, tėvystės, vaiko priežiūros ir ilgalaikio darbo išmokų – daliai, neviršijančiai 12 VDU dydžio sumos, – 15 proc.; - Metinei ne individualios veiklos pajamų, gautų pardavus atliekas, daliai, neviršijančiai 12 VDU dydžio sumos, – 5 proc.;			

1. Progresinė pajamų mokesčio sistema pažeidžia Lietuvos teisinėje bazėje nustatytus principus:
 - a. Mokesčių administravimo įstatyme apibrėžiamas lygybės prieš įstatymą principas: „Taikant mokesčių įstatymus, visi mokesčių mokėtojai dėl šių įstatymų nustatytų sąlygų yra lygūs“¹. Vadinasi, visi gyventojai turi būti apmokestinami lygiai – vienodu tarifu – nepaisant jų pajamų dydžio.
 - b. Teisėkūros pagrindų įstatyme apibrėžiamas proporcingumo principas: „Teisėkūroje vadovaujamasi šiais principais: [...] proporcingumo, reiškiančiu, kad pasirinktos teisinio reguliavimo priemonės turi sudaryti kuo mažesnę administracinę ir kitokią naštą, nevaržyti teisinių santykių subjektų daugiau, negu to reikia teisinio reguliavimo tikslams pasiekti“². Progresinė pajamų apmokestinimo sistema pažeidžia šį principą, panaikina galimybę mokesčius apskaičiuoti paprastai ir nesukeliant reikšmingos administracinės naštos, iškreipia mokesčių mokėtojų paskatas, baudama didesniu tarifu už didesnę sukurtą vertę.
 - c. Efektyvumo principas išsamiai išskleistas Teisėkūros pagrindų įstatyme „Teisėkūroje vadovaujamasi šiais principais: [...] efektyvumo, reiškiančiu, kad rengiant teisės akto projektą turi būti įvertinamos visos galimos teisinio reguliavimo alternatyvos ir pasirenkama geriausia iš jų, teisės akte turi būti įtvirtinamos veiksmingiausiai ir ekonomiškiausiai teisinio reguliavimo tikslą leisiančios pasiekti priemonės, turi būti skelbiami ir įvertinami dėl teisinio reguliavimo gauti pasiūlymai, o teisėkūros veiksmai atliekami per protingus terminus.“³ Tai reikštų prievolę surinkti mokesčius mažiausiomis sąnaudomis mokesčių mokėtojams ir valstybei, nepagrįstai nevaržant ekonominio aktyvumo. Taip pat tai reiškia, kad įstatymų leidėjas, apsvarstęs, nerado kitos geresnės alternatyvos keliamam tikslui pasiekti.
2. Iki šiol Lietuvoje buvo tik vienas progresinis darbo užmokesčio tarifas, tačiau faktiškai progresinio apmokestinimo nebuvo: dėl Sodros VSD lūbų taikymo asmens uždirbtos pajamos realiai buvo apmokestinamos proporcingu tarifu. Viršijus 60 VDU ribą, įsijungdavo 12 proc. didesnis GPM tarifas, tačiau nebereikdavo mokėti VSD įmokų, siekiančių 12,52 proc.

¹ Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymo 7 str.

² Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymo 3 str. 2 d.

³ Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymo 3 str. 2 d.

3. Progresiniai mokesčiai nedaro mokesčių sistemos teisingesne, o priešingai – diskriminuoja žmones, priklausomai nuo jų sukurtos gerovės ir pajamų dydžio. Tai iškreipia ekonomines ir moralines paskatas, nes sukuria sistemą, kai produktyvesni, didesnę vertę kuriantys žmonės valstybei tampa skolingi didesnę dalį savo sukurtos vertės ir uždirbtų pajamų. Tad progresinis apmokestinimas ne didina teisingumą, o baudžia už didesnes pastangas, išsilavinimą, kompetencijas, už prisiimtą atsakomybę ir sukurtą aukštesnę vertę.
4. Progresiniai mokesčiai padarytų Lietuvą mažiausiai konkurencinga šalimi regione. Papildomas tarifas aukštesnėms pajamoms sumažintų šio mokesčio bazę, didindamas paskatas perkelti veiklą svetur, nedeklaruoti pajamų, arba paprasčiausiai mažiau uždirbti, siekiant išlikti žemiau progresinio apmokestinimo ribos. Šis sprendimas prieštarautų Vyriausybės programoje nurodytam tikslui skatinti šalies ekonominę plėtrą, kurti naujas kokybiškas kvalifikuotas darbo vietas ir didinti kuriamą pridėtinę vertę.

Aukštos kvalifikacijos specialistams, uždirbantiems 36–60 VDU ribinis mokesčių tarifas yra didžiausias – 44,5 proc., kadangi GPM padidėja 5 proc. punktais, tačiau nėra kompensuojamas VSD įmokų lubų, kurios įsijungia tik nuo 60 VDU. Toks įstatymo pakeitimas yra neprofesionalus ir sudarko esamą mokesčių bei socialinių įmokų taikymo modelį.

5. Progresiniai mokesčiai mažina socialinę sanglaudą ir supriešina skirtingas visuomenės grupes. Marksistinis naratyvas, jog turtingiau gyvenantys asmenys skolingi visuomenei didesnę dalį savo pajamų, laiko nuodėme didesnes žmonių pastangas, kompetencijas ir prisiimtą atsakomybę. Socialinio susipriešinimo institucionalizavimas skaldo ir silpnina valstybę. Progresiniai mokesčiai įstatymu institucionalizuoja pavydą bei diskriminaciją – o tai kategoriškai prieštarauja teisėkūros principams.

Teisingą mokesstinės naštos paskirstymą užtikrina proporcinė gyventojų pajamų apmokestinimo sistema. Ji atitinka Mokesčių administravimo įstatyme nustatytą mokesčių mokėtojų lygybės prieš įstatymą principą, kuris nurodo, kad „Taikant mokesčių įstatymus, visi mokesčių mokėtojai dėl šių įstatymų nustatytų sąlygų yra lygūs. Mokesčiai turėtų būti proporcingi sukurtai vertei – uždirbtoms pajamoms, netaikant diskriminacinių tarifų.

Progresinių mokesčių įvedimas suminėms asmens pajamoms sudarko Lietuvos mokesčių sistemą, siunčia gyventojams signalą – sumažinti kuriamą gerovę, paslėpti ją arba iškelti veiklą už Lietuvos ribų. Esamomis geopolitinėmis sąlygomis, kai talentus bei investuotojus Lietuvoje laiko tik pasišventimas šalies augimui, patriotizmas, nepateisinama pakirsti jų

santykio su tėvyne bei motyvuoti iškelti savo veiklą ir gerovės kūrimą svetur. Įstatymo pakeitimai gali drastiškai sumažinti biudžeto pajamas – tad įstatymo rengėjai privalo iš naujo atsakingai atlikti padarinių įvertinimą ir priimti asmeninę atsakomybę už neišvengiamus neigiamus padarinius.

PELNO MOKESČIO DIDINIMAS PRIEŠTARAUJA VYRIAUSYBĖS PROGRAMOS NUOSTATOMS GERINTI MOKESTINĘ VERSLO APLINKĄ IR SUSTABDYS INVESTICIJAS LIETUVOJE

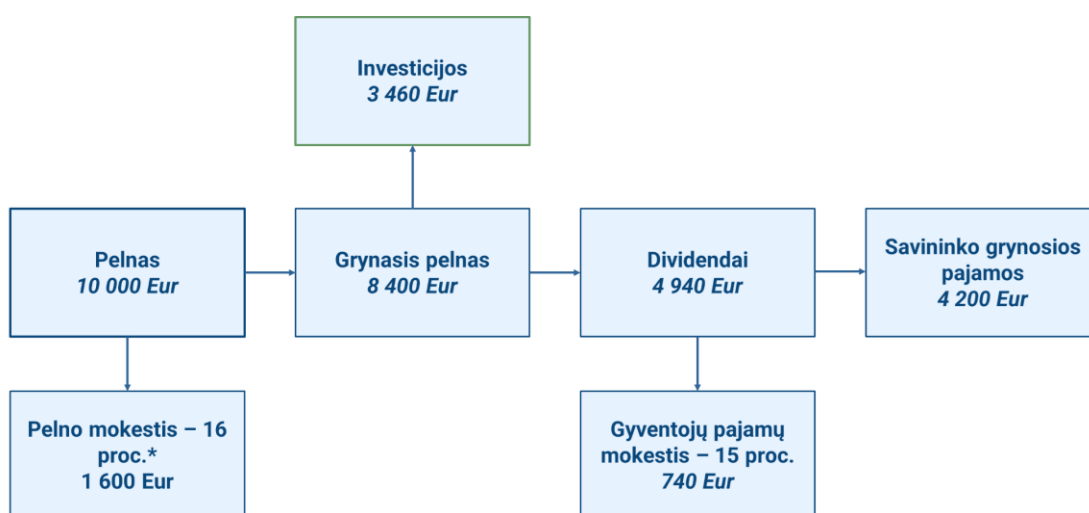
Įstatymo projektu siūloma dar vieną kartą padidinti pelno mokesčio tarifą vienu procentiniu punktu. Vienintelė investicijų suaktyvinimui skirta priemonė – momentinis ilgalaikio turto nusidėvėjimas – yra sveikintina, tačiau nepakankama, norint sustabdyti investicijų nutekėjimą. Šis įrankis leidžia perkelti mokestinę naštą į ateinančius laikotarpius, tačiau neįgyvendina esminės ūkiui reikalingos priemonės – nuimti mokesčių naštą nuo investicijų iš įmonių uždirbto pelno.

1. Siūlymas didinti pelno mokestį prieštarauja Vyriausybės programoje įrašytam tikslui gerinti mokestines sąlygas verslui, sudarant papildomas palankias sąlygas investicijoms. Antrus metus iš eilės didinamas pelno mokestis siunčia investuotojams pavojaus signalą ir dar labiau apsunkina iš uždirbto pelno finansuojamas investicijas. Kai bankų palūkanos skolinant kapitalą yra apie 7–12 proc., investicijos iš nuosavo, uždirbto kapitalo būtų apsunkinamos jau 17 proc. našta, o išmokant dividendus, mokesčių našta siekia net 29,45 proc.
2. Tiek dabartinis pelno mokesčio modelis, tiek jo tarifo didinimas prieštarauja Teisėkūros pagrindų įstatyme nustatytam efektyvumo principui: „Teisėkūroje vadovaujamasi šiais principais: [...] efektyvumo, reiškiančiu, kad rengiant teisės akto projektą turi būti įvertinamos visos galimos teisinio reguliavimo alternatyvos ir pasirenkama geriausia iš jų, teisės akte turi būti įtvirtinamos veiksmingiausiai ir ekonomiškiausiai teisinio reguliavimo tikslą leisiančios pasiekti priemonės, turi būti skelbiami ir įvertinami dėl teisinio reguliavimo gauti pasiūlymai, o teisėkūros veiksmai atliekami per protingus terminus.“⁴ Pelnas rodo įmonės gebėjimą modernizuoti veiklą, kurti naujas darbo vietas, ir turi būti be baudos investuojamas į plėtrą, produktų kūrimą, inovacijas, kurias skatinti pasižadėta ir Vyriausybės programoje, dėl to dar labiau didinti šio mokesčio naštą yra neefektyvu, nes tai sumažina įmonių galimybę investuoti į veiklos plėtrą, produktyvumo didinimą bei inovacijas. Tai mažina bendrą ekonomikos potencialą ir mokestinę bazę.
3. Pelno mokestis taikomas teisiniam subjektui – įmonei, tačiau mokesčius sumokėti gali tik žmonės. Tad padidintą pelno mokestį galiausiai sumokės ne kas kitas, o vartotojai

⁴ Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymo 3 str. 2 d.

per išaugusias kainas, įmonės darbuotojai per mažesnes algas ir savininkai per mažesnę grąžą. Sumokėję pelno mokestį, savininkai privalo susimokėti ir gyventojų pajamų mokestį už gautus dividendus – dvigubas apmokestinimas lemia, kad bendra savininko patiriama mokestinė našta pasieks 28,6 proc. Nors pelno mokesčio didinimas pristatomas kaip mokestis verslui, kuris niekaip nepaveiks gyventojų, tai nėra tiesa – jis paveiks visą ekonomiką – ir darbuotojus, ir įmonių savininkus.

DABARTINĖ PELNO APMOKESTINIMO SISTEMA

* Leidžiama sumažinti apmokestinamąjį pelną vykdant investicinį projektą ir MTEP

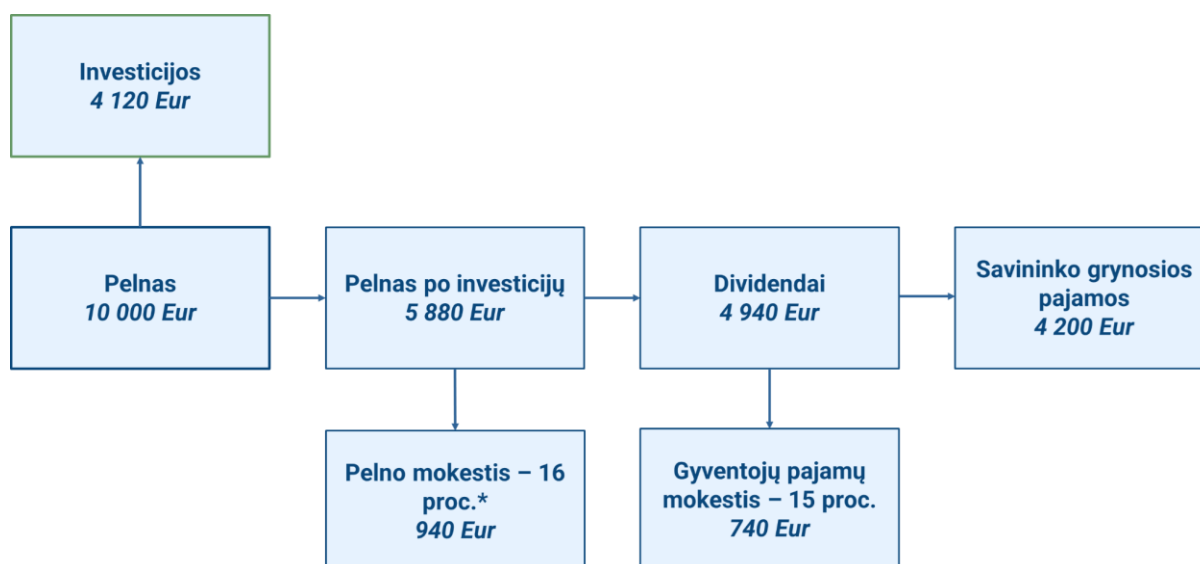
Šaltinis – LLRI skaičiavimai

4. Taikliausias ir teisingiausias sprendimas, derantis su proporcinge pajamų apmokestinimo sistema, yra paskirstytojo pelno mokestis, kurio objektas – iš įmonės „išimamas“ pelnas – dividendai. Šis modelis užtikrina, kad tos pačios pajamos apmokestinamos tik vieną kartą, o apmokestinimas nenutraukia natūralių ekonomikos procesų, pavyzdžiui, kai uždirbtos pajamos nėra skiriamos vartojimui, o dalyvauja tolesniame vertės kūrimo cikle, kaupiami rezervai ateities laikotarpių investicijoms. Pridėtinės vertės kūrimo pagrindą sudarantis juridinio asmens gyvybės ciklas turi būti saugomas ir pripažįstamas (investicijos-pelnas-paskirstymas) mokesčių politikos, nepertraukiant jo dirbtiniu apmokestinimu. Toks būtų paskirstyto pelno mokestis, kokį taiko Lietuvos kaimynės – Estija, Lenkija, Latvija.
5. Vyriausybės teikiamas momentinio nusidėvėjimo modelis nekeičia bendros sumokamų mokesčių sumos, tik perkelia mokestinę naštą į tolimesnius laikotarpius. Šis sprendimas neleidžia iš apmokestinamojo pelno atskaityti investicijų vertės, bet suteikia galimybę iš karto „nudėvėti“ įgytą turtą, sumažindamas apmokestinamąjį pelną pirmaisiais metais, tačiau padidindamas jį ateinančiais laikotarpiais. Tai kiek

palengvina įmonių pinigų srautų valdymą trumpuoju laikotarpiu, tačiau reikšmingai investavimo nepaskatina bei neatpigina.

6. Kompromisinis sprendimas, leisiantis įgyvendinti Vyriausybės programos tikslus – reinvestuojamo pelno neapmokestinimo įgyvendinimas. Toks modelis prisidėtų prie investicijų plėtros ir augimo bei dalinai kompensuotų didinamų mokesčių žalą. Taikant šį modelį, iš apmokestinamojo pelno būtų leidžiama atimti į investicijas nukreiptą uždirbto pelno dalį, mokesčiais nemažinant šių investicijų.

INVESTICIJAS ĮGALINANTI REINVESTUOJAMO PELNO NEAPMOKESTINIMO SISTEMA

Šaltinis – LLRI skaičiavimai

7. Siekiant pagerinti investicinį klimatą, seniai pribrendo būtinybė panaikinti dabar galiojančio pelno mokesčio ydas:
 - a. Perteklinius biurokratinius MTEP nuostatų taikymo reikalavimams.
 - b. Investicinio projekto nuostatos, palengvinančios investavimą, taikomos tik naujiems įrenginiams, pagamintiems ne seniau nei dveji metai. Ne visi ūkio subjektai yra pajėgūs įsigyti visiškai naują ir nenaudotą įrangą, taip pat ne visuomet tokių naujausių įrenginių įsigijimas yra ekonomiškai ir technologiškai pagrįstas – įsigyti jau išbandytą kitų ūkio subjektų arba jų jau naudotą įrangą gali būti ekonomiškai tikslinga. Dėl to, įrenginių naujumo reikalavimo derėtų atsisakyti.
 - c. Investicinio projekto nuostatos netaikomos tam tikroms įrengimų dalims, t. y. ja galima pasinaudoti perkant tik visą įrenginį. Pavyzdžiui, brangus mašinos volas, (o ne visa mašina) jau negalėtų būti objektas šios lengvatos taikymui. Lengvata taikoma tam tikro tipo statiniams, tačiau ja negalima pasinaudoti

statant pastatus. Tokie apribojimai užkerta kelią pasinaudoti investicinio projekto nuostatomis, dėl to jų turėtų būti atsisakyta.

Norint padidinti biudžeto pajamas, reikalinga didesnė mokestinė bazė – ją užtikrinti būtinos investicijos į plėtrą, produktyvumo didinimą ir inovacijas. Tam, kad investicijos būtų įgalintos, būtina neapmokestinti įmonių reinvestuojamo pelno.

Pagrindinės išvados ir rekomendacijos:

Siekiant surinkti pakankamai lėšų šalies gynybai ir kitoms funkcijoms finansuoti, būtina užtikrinti palankias sąlygas investuoti bei veikti Lietuvoje. Esant geopolitiniam neapibrėžtumui bei tarptautinės prekybos sąlygų pokyčiams, mokesčių sistema turėtų apsaugoti Lietuvą nuo investicijų stabdymo, talentų ir įmonių išsikėlimo į saugesnes šalis.

Būtina atsisakyti ketinimų įvesti progresinį pajamų apmokestinimą, diskriminuojantį mokesčių mokėtojus pagal jų uždirbtų pajamų dydį. Didesni tarifai, taikomi aukštesnei pridetinei vertei suveiktų kaip bauda už darbą, pastangas ir prisiimtą atsakomybę. Tai sukeltų aukštos kvalifikacijos specialistų ir įmonių persikėlimą į vertės kūrimui draugiškesnes ir saugesnes šalis. Progresiniai mokesčiai yra nepriimtini, nes jie laužo mokesčių mokėtojų lygybės prieš įstatymą, teisėkūros pagrindų įstatymo proporcingumo ir efektyvumo principus.

Taip pat būtina panaikinti investicijų iš įmonių uždirbto pelno apmokestinimą. Dabartinis pelno mokesčio modelis mažina įmonių prieigą prie savo pačių uždirbto kapitalo, nes apmokestina į investicijas nukreiptą pelną. Toliau didinamas šio mokesčio tarifas ekonomikai yra itin žalingas. Teisingiausias ir efektyviausias pelno apmokestinimo modelis – paskirstytojo pelno mokestis, taikomas kaimyninėse šalyse. Kompromisinis variantas, kuris galėtų būti taikomas šiuo laikotarpiu – reinvestuojamo pelno neapmokestinimo režimas.

Taip pat tikslinga ištaisyti didžiausias esamo pelno mokesčio ydas:

1. Įgyvendinti momentinio nusidėvėjimo modelį, leidžiantį iš apmokestinamojo pelno bazės atskaityti visą įgyto ilgalaikio turto vertę.
2. Pašalinti perteklinius MTEP bei investicinio projekto mokestinių nuostatų reikalavimus.